

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Generalibus Principiis Amoris Et Morum - Prolegomena septem,
Librosque undecim complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Caput VIII. Regulæ pro laborantibus conscientia serupulosâ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73187](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73187)

offensam Dei chimericam, id est quæ nec per-
tingat, nec non pertingat ad divinæ amicitia
dissolutionem, dicendo, ut dicit ipse, quod
ad committendam offensam, non pertingen-
tem ad dissolutionem divinæ amicitia, neces-
saria sit cognitio istius non pertingentia; sicut
ad committendam offensam, eò pertingentem,
necessaria est cognitio istius pertingentia.

35 2°. in sententia Navarri n. 30. relata of-
fensa gravis idè committi nequit, absque cog-
nitione gravitatis, quia alioqui committi pos-
set offensa gravior, quàm foret cognita; at-
que adèd gravior, quàm foret voluntaria. Cui
nihil simile sequitur ex eo quod offensa levis
committatur absque cognitione levitatis. Cùm
levitas non aggravet, sed alleviet malitiam;
nec aliud sit nisi offensa non pertingens ad di-
ctam dissolutionem; eo ipso proinde commit-
tatur, quo committitur offensa eò non per-
tingens. Ad quod sufficit cognitio offensa,
non cognita pertingentia illa. Cùm enim of-
fensa eò pertingens committi nequeat sine ali-
qua istius pertingentia cognitione, saltem vir-
tuali (si vera sit sententia illa) eo ipso quo
committitur offensa, absque ulla istius pertin-
gentia cognitione, committitur offensa non
pertingens; atque adèd offensa venialis. Nec
pluribus opus ad chimericam opinionem illam
refellendam.

CAPUT VI.

*Regula tertia: laborans conscientia erronea, vin-
cibiliter dictante esse faciendum, quod reve-
ra malum est, tenetur eam deponere. Quia,
nisi deposuerit, peccat, sive sequatur eam,
sive contra faciat.*

36 Quid enim peccet, eam sequendo, ratio
est, quia sicut ignorantia, sic error vin-
cibilis non excusat à peccato. Quod verò pec-
cet contra faciendum, ratio est, quia omne quod
contra conscientiam agitur, peccatum est, ut
constat ex dictis cap. 14.

37 Nec idèd homo tunc constitutus est in in-
evitabili necessitate peccandi. Quia peccatum
vitare potest, conscientiam deponendo. Eam
proinde deponere debet, ne peccet. Videri po-
test S. Thomas 1. 2. q. 19. a. 6. ad 3. ubi totam
hanc assertionem eleganter tradit his verbis:
*Sicut in syllogismis, uno inconvenienti dato,
necesse est alia sequi: ita in moralibus, uno in-
convenienti posito, ex necessitate alia sequuntur.
Sicut supposito quod aliquis querat inanem glo-
riam, sive propter inanem gloriam faciat quod
facere tenetur, sive dimittat, peccabit. Nec
tamen est inextricabiliter perplexus: quia potest
intentionem malam dimittere. Et similiter, sup-
posito errore rationis, vel conscientia, qui
procedit ex ignorantia non excusante, necesse
est quod sequatur malum in voluntate. Nec ta-
men homo est perplexus: quia potest ab errore
recedere, cum ignorantia sit vincibilis & vo-
luntaria.*

Non temerè tamen deponendus est error
sed prudenter. Aliàs perinde esset ac si non
deponeretur. Quia reverà non deprehenderetur
ut error; per consequens licitè & rationa-
biliter non deponeretur, sed cum periculo de-
ponendi conscientiam rectam. Ad prudentem
verò depositionem, sufficit rationabilis per-
suasio quod absque fundamento sufficienti con-
cepta fuerit: cum eo ipso explodenda sit, ve-
lut leviter & temerè concepta. Quod si con-
cepta fuerit ex fundamento existimato certo,
vel probabili, veritas (depositis præjudiciis
& inordinatis affectibus) investiganda est, do-
nec fundamenti falsitas vel insufficiencia appa-
reat. Et tunc error deponendus est.

CAPUT VII.

*Regula servanda ab eo qui laborat conscientia
perplexa.*

39 **R**egula prima: laborans conscientia vincibi-
liter perplexa, seu vincibiliter credens vel
dubitans, se peccaturum, sive hoc vel illud
fecerit, sive non fecerit, tenetur perplexita-
tem deponere. Quia tenetur peccatum vitare;
atque adèd medium ad id necessarium adhi-
bere. Quod profectò medium est depositio
perplexitatis: utpote, quæ non deposita, pec-
cat, utramvis partem elegerit, ut constat ex
dictis de conscientia vincibiliter errante.

40 *Regula secunda: laborans conscientia invin-
cibiliter perplexa, peccat, si eam partem elegerit,
in qua credit vel dubitat, gravius esse
peccatum. Quia ex duobus malis potest & de-
bet eligere minus.*

41 *Regula tertia: laborans conscientia invinci-
bilitè perplexa (quod non contingit in materia
juris naturalis) non peccat, si utramvis partem
elegerit, quando in utraque credit æquale esse
peccatum, vel minus in ea quam eligit. Tunc e-
nim peccatum ipsi non est liberum. Cùm illud ca-
vere nequeat. Ipsi quippe impossibile est utram-
que partem contradictionis vitare. Cùm igitur
ad impossibile nemo teneatur, nihil aliud
ab ipso Deus exigit, nisi ut ex duobus malis
eligat minus, si in aliqua ex duabus partibus
minus ipsi malum appareat, secundum quod
dicitur can. nervi. dist. 13. Cùm in dubiis con-
stringimur, utiliter minimis subdimur, ne in
magnis sine venia peccemus. Et ibidem canone
præcedenti: Duo mala, licet sint omnino cau-
tissimè præcavenda, tamen si periculi necessitas,
vel conscientia perplexitas, ex his unus perpe-
trare compulerit, id debemus resolvere, quod
minori nexu noscitur obligare. Quid autem ex
his levius, quidve sit gravius, pure (aliàs pie)
rationis acumine investigemus.*

CAPUT VIII.

Regula pro laborantibus conscientia scrupulosa.

42 **S**crupulus frequenter quidem est iudicium
Squoddam imperfectum, ad unam partem

determinatum; ex inani aliqua & frivola ratione, quâ quis inquietatur, suspicans, vel timens ibi esse peccatum, ubi reverâ non est, & propterea suspicio vel credulitas levis à Doctoribus dicitur, omneque iudicium, ex levibus conjecturis animum inquietans, à S. Antonino, sicut & à S. Ignatio (apud Bresserum l. 6. c. 1.) scrupulus dicitur. Sapè tamen vel non est nisi quâdam formido voluntatis, quâ timetur peccatum, ubi non est, vel quâdam ea de re imaginatio, ut supra dixi, & bene advertit sapientissimus noster Lezana hîc disput. 12. q. 7. & post ipsum Mastrius Theol. Moral. disp. 1. n. 40.

43. Quidquid de eo sit, conscientia scrupulosa, afflictio est sine dubio magna, ob spiritualia damna non modica, ex scrupulis provenientia. Siquidem animæ pacem jugiter perturbant; mentem assidue cruciant; spiritus impediunt libertatem, ne prompto expeditoque affectu feratur in Deum: animam ineptam reddunt ad percipiendas S. Spiritus consolationes; hominem ab orationis, aliorumque nobilium actuum exercitio, vanis terculamentis, impediunt, plurimumque ipsi temporis suffurantur non sine ingenti periculo lædendi cerebrum, scrupulosumque ad insaniam redigendi. Nec dubium quin multarum animarum spiritualem progressionem per scrupulos diabolus impediatur; licet plurimas quoque animas, istâ exercitatione, Deus ad se trahat, purificet, sanctificetque.

44. Et ideo charitas Christi urget nos ad suggerenda remedia isti morbo curando necessaria, tradendaque regulas, quas, pro scrupulosorum curatione, oportet à Confessariis, seu Directoribus, & ab ipsis scrupulosis observari.

45. *Regula prima:* Confessarius animadvertens aliquem scrupulosum, ipsum antea monere debet, quod scrupulosus sit, & secundum regulas scrupulosorum curandus. Ad quod credendum, Confessarii iudicio in eo se submitendum compellendus est. Quia aliàs contemnere non possit scrupulos suos, nisi cum periculo contemnendi conscientiam suam.

46. Ipsum verò scrupulosum esse, deprehendet ex indicibus sequentibus. 1.º. si in rebus certis frequenter hallucinetur, inquieteturque, ex levibus conjecturis peccati suspensionem aut formidinem frequenter concipiendo, ubi docti & timorati nullam peccati speciem agnoscunt.

2.º. si circa actus suos nimium reflectere soleat, anxiusque esse, an sibi liceat, quod aliis licere iudicat, vel quod ab aliis timoratis absque formidine praticatur.

3.º. si post consilium à viris doctis petitum, super eorum resolutionibus nimium reflectat, usque acquiescere nesciat, tametsi ipsos omni exceptione majores credat.

4.º. si ex levibus apparentis iudicium frequenter mutet, v. g. circa lectum, vel non lectum aliquem versiculum, vel Psalmum.

5.º. si solitus sit ferè de omnibus dubitare;

Tom. I.

sive anxius esse absque fundamento.

Porrò dum aliquis à Confessario, vel alio prudente Direttore, cui conscientiam suam sapientius communicavit, scrupulosus iudicatur, ipsi credere debet, non suo iudicio stare, tametsi aliàs sit vir doctus. Quia scrupulosus rarò vel nunquam se scrupulosum credit, si proprio iudicio stet, nec levia credit indicia & conjecturas, quibus inquietatur. Aliàs non fineret se iis inquietari.

Immo frequenter accidit, nonnullos (sive ex Directoris monitione, sive ex propria experientia convictos) agnoscere se habitualiter scrupulosos, in singularibus tamen actibus, ubi hîc & nunc operandum est, non credere esse scrupulum, seu vanum timorem quo inquietantur. Ipsi proinde facilius est alienos quam proprios discernere scrupulos.

Regula secunda: Director ipse inculcet necessitatem obedientiæ cæcæ, quâ omnino debeat ductum & consilium spiritualis Directoris in omnibus sequi. Istud quippe est remedium tantæ necessitatis & efficaciam pro curandis scrupulis, ut nullum sit majoris efficaciam vel necessitatis: utpote sine quo nulla alia remedia sunt profutura. Et ideo Director istud tam firmiter inculcare debet, ut nisi scrupulosus animo paratus sit id præstare, vel saltem ad id seriò conari, dimittendus sit tamquam incurabilis. Cùm isto solo remedio curabilis sit.

Ad persuadendam autem scrupuloso necessitatem istius obedientiæ, ipsi proponat motiva sequentia. 1.º. quod scrupulosus in tali statu, idoneus non sit, qui seipsum dirigat. Cùm oculos mentis obnubilatos habeat, levique de causa frequenter perturbatos. 2.º. quod, in quantum scrupulosus, sit quodam modo fatuus & cerebro læsus. 3.º. quod propter istas duas rationes sibi præ cæteris dictum credere debeat: *Ne imitaris prudentiam tuam, & ne sis sapiens apud teipsum.* 4.º. quod iudicium suum Directoris iudicio præferre, animi sit superbi, iudicium proprium (tametsi stultum) velut idolum adorantis. 5.º. quod istud idem sit contra Christianam humilitatis, simplicitatis, modestiæ ac prudentiæ regulas; nobis à Spiritu sancto dictatas: *Consilium semper à sapientia perquire.* Tob. 4. & *ne innitaris,* &c. Prov. 3. 6.º. quod idem Spiritus sanctus cuidam scrupuloso calitùs hoc responsum dederit: *Consule discretos, & acquiesce illis.*

Cui cùm discipulus acquievisset, protinus liberatus fuit. Sic refert S. Antoninus l. p. Sum. rit. 3. c. 10. 7.º. quod hoc remedio quidam discipulus S. Bernardi curatus fuerit. Cùm enim, ob scrupulos, non auderet celebrare, & à S. Bernardo audivisset: *Vade frater, & in fide mea celebres;* acquievissetque isti iussioni; à scrupulis continuo liberatus fuit.

Si reponat scrupulosus: Da mihi Bernardum in Prælatum, & acquiescam ei. Docendus est quod in eo fallitur (ait Sylvester verbo scrupulus) quia non est obediendum Prælato

ut homini, sed ut Deo; cuius vices gerit Prælati, nisi Deo manifestè contraria præcipiat, prout ipsemet Bernardus docet in lib. de præcept. & disp. c. 12. Quidquid vice Dei præcipit homo, quod non sit tamen certum displicere Deo, haud secus omnino accipiendum est, ac si præciperet Deus.

52 Quare, non obstantibus rationibus in contrarium occurrentibus, etiam si conscientia videatur in contrarium reclamare, ad consilium tamen Superioris, vel Directoris, non oportet curare, sed in omnibus obedire, iudiciumque ac sensum proprium iudicio ipsius, obedientiæque victoriis submittere. Cum certum sit, ex unanimes doctrina Sanctorum, & Magistrorum spiritualium; hoc Deum ab ipso exigere, quoddamque hoc pacto *vir obediens loquetur victoriam*. Prov. 21. Imò etiam si Directorem errare contingeret. Quia tamen scrupulosus, se suumque iudicium ipsi submittendo, faceret quod suum est, quodque ab ipso Deus exigit, certum omnino est, quod contra conscientiam non peccaret. Idè cadem non nihil magis fatagit, quàm scrupulosum alienare à sequendo consilio Directoris; non ignorans suas machinationes suggestionesque eo ipso dissipandas, quo se submitterit, Heronemque post 50. annos sanctissimæ vitæ, à se victum, & in tartara præcipitatum, quia suis definitionibus regi, quàm consilio fratrum acquiescere maluit.

53 *Regula tertia*: moneat ipsum de necessitate fortiter agendi contra scrupulos, eosque ad consilium Directoris animosè contemnendi, velut temerarios, & malè fundatos: hoc multùm inculcat Gerson, dicens: *Debent scrupulosi audacter contra scrupulos operari; aliam nunquam pacem habebunt, sed perpetuam cordis torturam patientur, cum ingenti periculo lædendi cerebrum suum, concipiendi tædium & horrorem rerum spiritualium (ob tot tantæque spinas & torturas) incurrendique alia spiritualia damna n. 43. enarrata.*

54 Porro contra scrupulos agere debet, non disputando cum illis, nec rationes intrinsecas opponendo (sic enim facile succumberet æger & obnubilatus intellectus scrupulorum) sed per principia extrinseca, & maxime quia spiritualis Director sic præscripsit. Et quia id sibi non modò licitum est & expediens, sed & frequenter obligatorium (ob dicta damna periculaque) uti Doctores communiter asserunt.

55 Quod autem sibi licitum sit & expediens contra scrupulos agere, ratio est, quia sive scrupulus non sit nisi apprehensio, vel fortis imaginatio, sive sit suspicio, sive etiam iudicium, est equidem iudicium temerarium, imprudens, & sufficienti fundamento destitutum. Ut tale ergo explodi debet, secundùm quod dicitur cap. *inquisitioni* de sent. excom. *ad sui Pastoris consilium. Conscientia levis & temeraria credulitatis explosa, licitè potest, &c.* Ubi ponderandum est verbum *explosa*: quo clarè innuitur (ait Illustriss. Fagnanus ad cap. *Ne in-*

niaris de constit. n. 96.) quòd habens conscientiam ex credulitate levi, seu scrupulosa, de nullitate matrimonii, minimè possit absque peccato debitum exigere, nisi priùs scrupulosam illam credulitatem explodat, id est deponat, seu abiciat & repellat, ut ibi per glossam. Et ad hoc alius est textus, qui cavillari non potest, in cap. *per tuas* 2. de simonia, ubi deciditur esse peccatum, operari contra conscientiam scrupulosam, nisi priùs error deponatur. De Monacho namque, ordinato ab Episcopo, quem creditur simoniacum, & propterea formidante ad superiores Ordines ab eo promoveri, dicitur: *Contra conscientiam ad superiores Ordines non ascendat, ne forte adificet ad gehennam*: licet, ex eo quòd conscientiam nimis habuerit scrupulosam, in difficultatem huiusmodi sit collapsus. Quam utique non evadet, nisi deponat errorem.

Quod ergo Bresserus de conscientia cap. 4. 56 Valentia, Vasquez & alii dicunt, scrupulosum contra scrupulos agere posse, etiam illis non depositis, consonum non est Canonibus relatis (nisi sic intelligatur, ut contra eos agere liceat, iis permanentibus in imaginatione, vel apprehensione, secus in iudicio) videturque rationi contrarium. Vel enim scrupulosus advertit, scrupulos suos esse leves, temerarios, & malè fundatos, vel non advertit? Si non advertit, haud magis agere potest contra eos non depositos, quàm contra conscientiam erroneam, non depositam. Quamdiù enim iudicium scrupulosum apprehenditur ut fundatum, non differt ab erroneo, nisi per anxietatem inquietudinemque, quam in anima causat. Si advertit, iis non credit, sed fidem, seu assensum negat, tamquam assensu indignis, & irrationabilibus terculamentis.

Regula quarta: dum aliquis est vehementer scrupulosus, in ipsius directione utatur Director epikeia, seu rationabili interpretatione legum, etiam divinarum; atque adèd moneat ipsum 1°. quòd non teneatur ad observantiam præceptorum, à qua notabilis excusat difficultas, si magnam in observantia anxietatem & molestiam ipse patiatur. Ita Ludovicus de Scildere de princip. consc. tr. 2. n. 132. Quia magna ista anxietas & molestia, difficultas est sine dubio magna. Ubi ergo difficultas magna excusat, excusat anxietas & molestia magna.

Hinc scrupulosus, qui in lectione horarum 58 magnas patitur anxietates, perpetuasque vexationes, seu continuas formidines de non lecta tali hora, vel Psalmo, vel versiculo, repetere non debet, nisi certissimè constet, quòd non legerit. Quia præceptum Ecclesiasticum horarum non obligat cum tanto incommodo. Hinc cum quidam è nostris continuas pateretur anxietates de non lecto aliquo versiculo; idèdque seipsum valde cruciaret, perpetuò repetendo, rogavi Superiorem, ut ipsi in virtute sanctæ obedientiæ præciperet, quòd si vel unum versiculum adhuc repeteret, reliquum

quod sibi legendum superesset de horis, isto die omitteret. Per istud præceptum terrefactus, & à repetitione, & à scrupulis, & ab infanxiâ periculo, cui expositus erat, omninò curatus fuit. Maluit enim versiculum unum, vel alterum, quàm reliquum Officii pensum omittere.

59 Sed & Bresserus c. 13. n. 177. censet, quòd dum in lectione Sacri, vel horarum, etiam non scrupulosus, invenit se in medio, vel sine alicujus horæ, sive legendo, sive memoriter recitando, in dubio non debeat anteriora repetere. Quia probabiliter credere potest se non transiisse morem & ordinem solitum, dumque constat de lecto principio & fine, non omisisse medium. Quia *medsum præsumitur, probatis extremis*. Hac præcipue doctrinâ uti possunt scrupulosi Sacerdotes, dum ambigunt, an verba Consecrationis protulerint, necne. Non enim debent repetere, si inveniant se ultra Consecrationem.

60 2°. Vehementer scrupulosum monere debet Director, ut non judicet quidquam, sive jam actum, sive agendum, esse peccatum, vel esse mortale, nisi certissimè sciat esse tale, idque primo aspectu. Ne se in examine detineat, & non sit finis inquietudinis. Unde hoc ipso quòd de eo scrupulosus dubitat, credere debet non esse tale. Primò, quia cum scrupulosi dubitent, etiam de rebus clarissimis, ibique imaginentur peccatum, etiam mortale, ubi reverà nulla est peccati, etiam venialis umbra, in perpetua forent gehenna, eaque intolerabili, si practicè pro peccato habere deberent, quidquid sub dubio ipsis proponitur tale. Cùm de omnibus ipsi dubitent. Secundò, quia in dubio, quamdiù de opposito non constat, formare debent judicium à communiter accidentibus. Cùm ergo communiter imaginari soleant peccata esse, vel esse mortalia, quæ reverà non sunt talia; in dubio præsumere debent non esse talia, dubiumque suum esse imprudens. Quia tale communiter esse solet. Ita Medina, Vasquez, Azorius, Bresserus, Castro-Palao, & passim alii.

61 3°. Dum vehementer scrupulosus anxius est de consensu in turpem cogitationem, vel tentationem blasphemix, vel infidelitatis, &c. judicare debet se non consensisse, nisi certus sit se consensisse, saltem si timoratus sit, & ita horrens mortale peccatum, ut illud rarò vel nunquam admittat, animoque communiter ita affectus sit, ut mori mallet, quàm illud plenâ libertate admittere. Cùm enim soleat non consentire, in dubio de consensu, à communiter accidentibus, credere potest consensum non dedisse. Ita Doctores communiter.

62 4°. Dum quispiam ita scrupulosus est, ut quidquid ipsi in mentem venit, commississe se putet; tamen evidenter putet se consensisse, ex consilio tamen prudentis Directoris (contrarium ex conscientia ipsius sibi nota judicantis) contrarium debet credere, sibi que persuadere, putatam illam evidentiam procede-

re ex forti imaginatione, & timore, quo illuditur. Quod aded verum est, ut aliquando procedat etiam in casu, quo scrupulosus putaret se posse jurare, quòd in istis cogitationibus mentem voluntariè fixerit, ob eandem rationem.

5°. Director moneat scrupulosum, qui valdè angitur circa præteritas confessiones, eò quòd timeat ne aliquid omiserit, vel circumstantias debite non expresserit, vel debito cum dolore confessus non fuerit, repetere eas non debere, si, post mediocrem diligentiam, certò non deprehendat defectum.

Moneat item ut omninò absteineat à nimis anxio conscientix examine, & (si timoratus sit, & solitus frequenter confiteri) non instituat exactissimum, sed valdè mediocre. Quia & præceptum integritatis confessionis, & præceptum faciendi examinis ad ea non obligat, quæ præstari non possunt sine nimia difficultate & anxietate magna. Præceptum proinde faciendi confessionem omninò integram, vel examen plusquàm mediocre, saltem tunc cessat, ubi id justissima causa exigit, ad evitandas utique molestissimas anxietates quibus animus valdè scrupulosus aliàs foret expositus.

Memorabilem ad hoc casum refert Card. de Lugo de pœnit. disp. 16. lect. 14. n. 591. *Quidam juvenis nobilis, & quoad reliqua prudens, sed nimis scrupulosus, cum confessionem generalem totius vite facere vellet, per quindecim dies se ad illam preparavit, & plurima folia de suis peccatis scripsit, quibus legendis multi dies non suffecerunt. Sed neque his contentus, novum adhuc examen instituit. Quo facto cum jam per dies aliquot confiteri cepisset Vallisoletæ, ubi ipse cum regia curia morabatur, in eas tandem angustias, confessionis occasione, redactus est, ut ipsemet pugione se lethaliter percussisset, Deo tamen providente, ut ante mortem posset iterum confiteri. Igitur ab anxio nimis examine scrupulosus absteineat; siquod enim haberet grave peccatum, sponte & frequenter se mentis oculis ingereret.*

Nec refert quòd aliqua fortè peccata hinc omitti continget. Quia vehementer scrupulosi, ad materialem confessionis integritatem tanto cum incommodo non tenentur. Cùm ab ea Doctores communiter excusent eos, qui eam absque notabili incommodo, confessioni extrinseco, nequeunt observare. Enimverò in Deum injurii sunt, qui ipsum credunt durum exactorem, cum ipsemet testetur, *jugum suum esse suave, & onus leve*. Sentire ergo debent de Domino in bonitate, sibi que firmiter persuadere, quòd illud totum ab ægris animis non exigat, quod exigit à sanis. Ne inextricabilibus expositi sint anxietatibus.

6°. hominem valdè scrupulosum circa confessiones suas Director monere debet, quòd (ob rationem proximè dictam) confiteri non teneatur peccata dubia, sicut sanus, sed certatim taxat. Aliàs non esset finis, sed perpetuum tormentum, scrupulorumque incrementum.

Scrupulosi namque similes sunt hydropicis, quorum sitis tantò magis accenditur, quanto magis ei bibendo satifaciunt. Ita communiter Doctores.

68 Siqui tamen sint scrupulosi, qui ex mortalium dubiorum confessione in magnas non conjiciuntur anxietates, ea confiteri debent, illi maximè, qui ex eorum confessione plus accipiunt quietis, quàm si sola peccata certa confiteri juberentur. Ita Ludovicus de Scildere n. 136. Qui n. 135. benè etiam monet, scrupulosos, qui timorata non sunt conscientia, permittendos esse ut mortalia dubia confiteantur, prateritorumque confessionem repetant, si de legitime facta dubitent. Nisi ex ista repetitione periculum de novo peccandi incurrant. Talibus enim scrupuli utiles esse solent, velut frantum, quo retinentur, ne liberius peccent, peccandique appetitum, & passiones nimis vivas refrænant, dumque peccatores isti converti incipiunt, odium ipsis adversus peccatum ingerunt, conscientiam purgant, per cognitionem denique propriæ miseriam humilitatem generant.

69 *Regula quinta*: Doceat Confessarius scrupulosos, ut animi sui molestias anxietatesque cum submissa resignatione patiendo, de manu Domini acceptando, in virtutis materiam ad diaboli confusionem eas convertant, humiliter confitentes se indignos internis illis pacati animi consolationibus, quibus fruuntur puriores fidioreque animæ: filialem nihilominus fiduciam concipientes, quòd per Dei misericordiam redibit aliquando post nubila phœbus, impletæque mensurâ panis lachrymarum, optata conscientia quies & serenitas à Domino restituetur; qui non patitur nos tentari supra id quod possumus, sed facit cum tentatione preventum; qui & cibatur pane lachrymarum, & potum dat nobis in lachrymis, in mensura. Interim cum pientissimo Authore libri de Imitatione Christi dicendo: *Si me digneris consolari, sis benedictus; & si me vis tribulari, sis aequè benedictus*. Sic enim fiet, ut diabolus, videns suas sibi machinationes malè succedere, ab iis desistat.

CAPUT IX.

Observationes præambule ad dicenda de conscientia dubia, circa naturam, divisionemque dubii propriè dicti.

70 Sunt qui putant, dubium propriè dictum tunc solum contingere, dum vel nullæ occurrunt rationes, sive pro una, sive pro altera parte contradictionis, vel non occurrunt nisi leves. Dum enim rationes graves, seu probabiles occurrunt, tunc neque res, de qua agitur, neque conscientia circa illam est dubia, inquit, sed probabilis. Ita Tamburinus l. 1. in Decal. c. 4. & alii consequenter dubium dividentes in positivum & negativum. Positivum dubium esse dicunt, dum non oc-

currit gravis ratio dubitandi; occurrit tamen levis. Negativum verò, dum nec gravis, nec levis ratio dubitandi occurrit.

Verùm aequè novitia est expositio opinio-
71 que ista, quàm ea quæ negat (sicut ista manifestè negat) in æqualitate rationum utrimque probabilem, conscientiam propriè esse dubiam. Cùm id apud Veteres non fuerit dubium. A quorum, etiam primariorum, communi sensu absque ratione discedit. Siquidem Aristoteles l. 1. Topic. c. 9. in princip. dicit problemata dubitationem habere propter rationes utrimque suasibiles, seu probabiles: *Problemata, & de quibus contrariis sunt syllogismi, dubitationem habent, utrum sic se habeant, an non; eò quòd de utrisque sunt rationes suasibiles*. Igitur vult intellectum esse dubium, dum judicat rationes pro utraque parte aequè suasibiles, seu probabiles esse.

S. Thomas q. 14. verit. a. 1. *Quandoque intellectus non inclinatur magis ad unum, quàm ad aliud, vel propter defectum moventium, sicut in problematibus, de quibus rationes non habemus; vel propter apparentem æqualitatem eorum quæ movent ad utramque partem. Et ista est dubitantis dispositio, quæ fluctuat inter duas partes contradictionis.*

Gerlon tract. de præpar. ad Missam confid. 73
3. dicit, cum Altiusdorensi, regulam hanc magistralem: quòd dubitans de aliquo, an sit illicitum, & stante dubio illud agens, peccat: intelligendam esse de dubio tali, quòd est vehementem, id est non solum per conjecturas leves, sed vehementes & probabiles, ut exponit in regulis moralibus.

S. Antoninus 1. p. Sum. tit. 3. c. 10. §. 10. 74
reg. 6. *Qui agit sciens id de quo dubitat esse mortale, permanente dubitatione, mortaliter peccat, sumendo propriè & strictè dubitationem, prout rationes sunt aequè ponderantes ad utramque partem, nec magis declinat quis ad unam partem, quàm ad aliam.*

Sylvester verbo dubium: propriè dubitat ho-
75 mo de aliquo... quando habet rationes ad utramque partem equaliter, aut quasi equaliter moventes, id est aequè probabiles, vel quasi, secundum id quòd ait verbo opinio n. 1. dubitatio non habet rationem probabilem ad alteram partem tantum (sicut opinio) sed ad utramque equaliter, vel quasi. Idem habet Durandus in 3. dist. 17. q. 2. in fin. Tabiena verbo dubitatio. Adrianus VI. quodlib. 2. in 3. puncto. Cardin. Paleottus de sacro Confistor. consult. p. 4. q. 4. *Potest dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ utrimque probabiles occurrunt. Persæpe enim accidit, ut parum vim habere videamur, distrahiurque animus in deliberando, utrum hanc, an illam partem amplecti debeat*. Cardinalis Pallavicinus l. 3. de fide c. 4. n. 114. *Si rationes hinc inde æquales sint, utraque pars contradictionis se habet perinde ac res omnino dubia. Dubium enim est, posito toto complexo rationum hinc inde, an contingat una pars contradictionis, an alia: non minus*